

НАЦІОНАЛЬНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
ім. П. І. ЧАЙКОВСЬКОГО

УДК 781.6 + 78 071.1

ІГНАТЧЕНКО Ірина Георгіївна

АВТОДЕСКРИПТИВНИЙ ТЕКСТ У МУЗИЦІ
ТА МЕТОД ЙОГО ДОСЛІДЖЕННЯ У ТВОРЧОСТІ
І. С. БАХА

17.00.03 – Музичне мистецтво

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства

КИЇВ-2003

00762289 (Y)

48
Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі теорії муз мистецтв ім. І. П. Котляревського Міністерства культури і мистецтв України.

Науковий керівник: доктор мистецтвознавства, професор,
член-кореспондент Академії мистецтв України
Котляревський Іван Арсенович,
Національна музична академія України
ім.П.І.Чайковського,
зав. кафедрою теорії музики, м.Київ

Офіційні опоненти: доктор мистецтвознавства, професор,
Шип Сергій Васильович,
Одеська державна музична академія
ім. А.В.Нежданової,
кафедра теорії музики та композиції, м.Одеса

кандидат мистецтвознавства, доцент
Бакаєва Галина Миколаївна,
кафедра історії зарубіжної музики
Національної музичної академії України
ім.П.І.Чайковського, м. Київ

Провідна установа: Інститут мистецтвознавства, фольклористики
та етнології ім.М.Т.Рильського НАН України,
відділ музикознавства, м. Київ

Захист відбудеться "29" жовтня 2003 р. о 15.30 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.005.01 Національної музичної академії України ім.П.І.Чайковського, м. Київ-1, вул. Архітектора Городецького, 1-3/11, другий поверх, аудиторія 36.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної музичної академії України ім.П.І.Чайковського за адресою: м. Київ-1, вул. Архітектора Городецького, 1-3/11.

Автореферат розісланий "26" вересня 2003 р.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради
кандидат мистецтвознавства, доцент

І.М.КОХАНИК

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В умовах нових історичних реалій розвитку суспільства в цілому і музичної культури як складової цього розвитку перед музикознавством постають принципово нові завдання, пов'язані з необхідністю розширення та поглиблення його методологічної бази. Це стосується, зокрема, проблеми дослідження музичного тексту, яка на сьогодні є однією з найактуальніших. Про це свідчать як нові спеціальні дослідження цієї проблеми (М.Арановський, Л.Акопян, В.Москаленко, І.Пясковський, С.Шип, О.Козаренко, О.Котляревська) так і загальне підвищення інтересу до конкретних аспектів даної сфери досліджень серед широкого кола музикознавців, одним з доказів чого є збірка статей «Текст музичного твору: практика та теорія» (Київське музикознавство, вип.7, 2001 р.).

Багатовекторний процес накопичення знань про природу, структуру і ознаки музичного тексту поступово призводить до плюралістичного розгорнутого розуміння цього явища, збагаченого науковими положеннями із царини логіки, психології, естетики, семіології та структурної лінгвістики, що, як наслідок, виключає одномірне і замкнене розуміння проблеми.

Інакше кажучи, у музикознавстві стає можливим вивчення широкого спектру модифікацій музичного тексту, що формуються у культурогенезі на кожному конкретному етапі розвитку. Саме тому, незважаючи на досить велику кількість наукової літератури з вказаної проблеми, ряд її питань практично ще не висвітлювалися. Це стосується, зокрема, тих специфічних форм музично-текстових явищ, які виникають у межах перехідних історико-стильових періодів. В руслі дослідження вказаних тенденцій і знаходиться дана робота, присвячена вивченню однієї з типових форм художнього тексту в музиці перехідних історико-стильових періодів, яку пропонується визначати як *автодескриптивний текст* (далі – АДТ).

При вивченні цього явища найсуттєвішим є те, що в межах самих перехідних періодів, особливо наприкінці їх, можна виділити відносно самостійні етапи з власною художньо-стильовою та естетико-психологічною орієнтацією. Кумулятивна природа культури в цілому, місткість її тезауруса в рамках цих етапів стає особливо відчутною. Це пов'язано з такою релевантною ознакою художньої культури, яку Ю.Лотман визначає як *потреба в самоописі* її ж власною мовою. Цей історичний момент є, по суті, стадією експериментального пошуку – можливістю вибору із великої множини музично-стильових варіантів – який здійснюється за ймовірнісно-статистичним принципом. Як правило, це спричиняється до різноманітних техніко-композиційних новацій, які, проте, ще не претендують на остаточне визначення (або, навіть, заснування) якихось нових усталених музично-мовних тенденцій.

Зовнішньою формою «матеріалізації» подібних експериментів якраз і є АДТ. Його специфіка полягає у результируючій репрезентативності найрізноманітніших музично-мовних елементів усього попереднього періоду в їх синхронно-

діахронних зв'язках, які подаються а ргіогі як дещо безпосередньо дане та таке, що не потребує роз'яснень. Отже, в АДТ музично-мовний дискурс як узагальнення попереднього досвіду досягає граничної межі – дескрипції, яку неможливо ані спростувати ані підтвердити.

Існування АДТ як особливого різновиду музичного тексту передбачає необхідність розробки *методу його дослідження*, у якому враховувалися б новітні досягнення музично-аналітичної методології. Мова йде про те, що оскільки цей текст можна охарактеризувати як об'єкт з *інтенціональним* музично-мовним контекстом (тобто такий, який має власну специфіку за засобом вживання знаків музичної мови), то його дослідження повинне спиратися на відповідну методичну базу, у який визначальним був би саме *смісловий аспект* (на відміну від змістовно-семантичного, який досі є загальнозживаним для творочентристського підходу до об'єктів з *екстенціональним* музично-мовним контекстом, і який апелює до позамузичної сфери).

Таким чином, запропонована в даній роботі *методика аналізу автодескриптивних текстів* (далі – АДТ-аналізу) репрезентує один з можливих різновидів *сучасного текстологічного дослідження, яке базується на смісловій основі*.

Найяскравішим проявом принципів конструювання АДТ в музиці є епоха пізнього бароко, уособлена в творчості І.С.Баха, музика якого містить безцінний матеріал для такого роду музично-текстових досліджень, необхідність яких зумовлена новітніми тенденціями сучасного бахознавства.

Об'єктом дослідження є АДТ у музиці як продукт дискурсивного самоопику культури певного історико-стильового періоду. З цього приводу у роботі розглядаються музичні об'єкти-тексти, що репрезентують принципи побудови АДТ в музиці пізнього бароко. Поза межами даного дисертаційного дослідження знаходяться інші можливі історико-стильові форми існування АДТ, які притаманні наступним етапам розвитку музично-творчого процесу.

Предметом дослідження є АДТ середнього і пізнього періодів творчості І.С.Баха (20-ті – 50-ті рр. XVIII ст.), де яскраво виявилися принципи пізньобарочного культурно-стильового самоопику, а також побудови музичних текстів за принципом логічної структури дескрипції.

Мета дисертації полягає у виявленні змісту та складових поняття та явища АДТ в музиці з розробкою відповідних методів дослідження таких текстів, а також загальної методики аналізу конкретних зразків в музиці І.С.Баха.

Означена *мета* викликала необхідність вирішення таких *завдань*:

- 1) визначення конститутивних сторін і характеристик АДТ в музиці: текстологічної, логічної (власне дескриптивної) і індивідуально-психологічної (авторської);
- 2) розкриття змісту поняття АДТ у музиці на основі виявлення його внутрішніх властивостей та відношень, тобто його суттєвих ознак;
- 3) висвітлення музично-мовних та логіко-сміслових факторів і закономірностей формування та побудови АДТ;

- 4) визначення задач і функцій текстологічного дослідження музичних об'єктів в системі музично-аналітичної методології на основі розмежування їх музично-мовних контекстів – екстенціонального (об'єкт-твір) та інтенціонального (об'єкт-текст);
- 5) виділення базових чинників формування інтенціонального контексту в епоху пізнього бароко в аспекті особливостей текстологічного дослідження музики І.С.Баха;
- 6) визначення загальних основ методу АДТ-аналізу та методичних принципів (етапів) його проведення;
- 7) практичне втілення методу АДТ-аналізу в аналітичних етюдах з творів І.С.Баха (повний, комплексний, вибірковий та інтертекстуальний види АДТ-аналізу).

Аналітичну базу дослідження складають твори І.С.Баха, у яких принципи конструювання АДТ є провідним: I т. та II т. W.KI, «Гольдберг-варіації», «Музичне приношення», «Мистецтво фуги».

Методологічною основою даної роботи є поєднання традиційних структурно-семантичних і новітніх системно-семіологічних методів аналізу художнього тексту з врахуванням історико-стильового аспекту дослідження.

В процесі роботи над дисертацією виникла необхідність залучення наукових джерел із різних областей знання, які у сукупності складають *теоретичну базу* даної дисертації. Це, насамперед, музикознавчі дослідження: інтонаційна теорія Б.Асаф'єва; література з проблем музичного тексту (М.Арановський, Л.Акопян, В.Москаленко, І.Пясовський, С.Шип, О.Козаренко, О.Котляревська), а також онтогенезу та культурогенезу музичної творчості (С.Скребков, В.Медушевський, Є.Назайкінський, Н.Горюхіна, І.Котляревський); джерела, що висвітлюють специфіку музики бароко (Н.Герасимова-Персидська, М.Лобанова); ключові дослідження творчості І.С.Баха (А.Швейцер, А.Шерінг, Е.Курт, М.Друскін, Я.Друскін, Г.Бакаєва, К.Берденнікова); література, присвячена фундаментальним проблемам музичного аналізу (Л.Мазель, В.Цуккерман, Ю.Холопов, К.Ручьєвська, В.Бобровський).

Одночасно для дослідження понятійної сутності АДТ в музиці в роботі використовується логічна теорія дескрипції як типу розгорнутого судження. Логіко-структурні особливості АДТ формулюються, зважаючи на його семіотичну природу як синтагматичного утворення, побудованого за типом повідомлення певною мовою. При цьому використовується методологічна база лінгвістики та літературознавства, представлена, зокрема, у працях Ф.де Соссюра, Р.Якобсона, Ю.Лотмана, Б.Успенського, О.Лосєва, М.Бахтіна.

Важливою складовою концепції дисертації є використання даних загальної семіології як універсального методу вивчення комунікативних процесів. Розкриття природи АДТ в музиці базується на семіотичних моделях комунікації У.Еко, моделях міфологічної комунікації К.Леві-Строса, Р.Барта, К.-Г.Юнга, прикладних

комунікаційних моделей, спрямованих на вирішення спеціальних завдань в роботах М.Фуко, Ж.Дерріда, А. П'ятигорського.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає:

- у розробці змісту поняття АДТ стосовно музичної науки, що свідчить про поновлення її методологічної бази та розширення термінологічного апарату;
- у формулюванні та розробці загальних принципів музично-текстологічного дослідження на базі вперше запропонованого в даній роботі розмежування музичних об'єктів з екстенціональним та інтенціональним контекстним змістом;
- у розробці методу АДТ-аналізу як різновиду смислового текстологічного дослідження;
- у введенні у науковий обіг нової методики дослідження творів І.С.Баха на основі виявлення в них елементів структури АДТ та особливостей конструювання дескриптивного сюжету.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у можливості використання теоретичних положень про АДТ у музиці з метою виявлення автодескриптивних тенденцій у творах композиторів будь-яких історико-стильових періодів розвитку музичного мистецтва та національних композиторських шкіл. Принципи дослідження АДТ в музиці, запропоновані в дисертації, можна розширювати, відкриваючи у даній проблемі нові перспективи і таким чином збагачуючи музично-аналітичну методологію в сфері сучасної «текстології». Матеріали дослідження можуть бути використані у педагогічній практиці, зокрема, у курсах аналізу музичних творів, історії музики, музичної естетики, теорії та історії виконавства, а також у безпосередній виконавській практиці при розв'язанні проблем музичної інтерпретації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано згідно з планом підготовки основних науково-дослідних та методичних робіт Харківського державного інституту мистецтв ім.І.П.Котляревського на 2003 р., затвердженому Вченою радою ХДІМ (протокол №6 від 30.01.2003). Вона відповідає п. 17 комплексної теми «Теоретико-методологічні проблеми сучасного музикознавства у контексті традиції і новаторства», що розробляється кафедрою теорії музики.

Апробація результатів дисертації. Дисертація обговорювалася на засіданнях кафедри теорії музики Харківського державного інституту мистецтв ім.І.П.Котляревського. Основні ідеї та положення роботи були викладені в доповідях на всеукраїнській конференції «Молоді музикознавці України» (Київ, березень 1999 р.); міжвузівській науково-методичній конференції професорсько-викладацького складу «Актуальні проблеми музичного й театрального мистецтва: мистецтвознавство, педагогіка та виконавство» (Харків, грудень 2001 р.); конференції молодих науковців «Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття» (Харків, квітень 2002 р.).

Публікації. За темою дослідження автором опубліковано одинадцять статей у збірках, затверджених ВАК, та тези конференцій.

Структура дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох основних розділів, висновків і списку використаних джерел. Обсяг роботи складає 208 сторінок. Список використаних джерел – 150 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДОСЛІДЖЕННЯ

У *Вступі* обґрунтовано вибір, актуальність, наукову новизну, теоретичну та практичну значущість теми, сформульовано мету, завдання дослідження, зроблено огляд використаних джерел, надані відомості про структуру та апробацію результатів дослідження.

Розділ 1. «Поняття та явище автодескриптивного тексту в музиці» присвячено розгляду *автодескриптивного тексту* (АДТ) як специфічного явища музичної культури. Феномен АДТ в музиці осмислюється як історично та культурно обумовлене музично-текстове явище, що реалізує, дискурсивно підсумовує і у закінченому вигляді репрезентує процес самоопису культури в цілому, а також музичної культури окремого художньо-стильового періоду або його етапу. Саме внаслідок існування АДТ закріплюється більшість з об'єктивно існуючих на певний історичний момент варіантів подальшого розвитку музичної мови, деякі з яких згодом, за сприятливих умов, набувають здатності до асиміляції у рамках нових художньо-стильових систем та індивідуальних авторських стилів. Цей розділ містить у собі три підрозділи.

У *першому підрозділі* - «*Зміст та складові поняття автодескриптивного тексту в музиці*» - визначаються та описуються конститутивні сторони АДТ, індивідуально-психологічна, логічна і текстологічна, які висвітлюються у співвідношенні зі складовими самого терміну АДТ, відповідно, «авто-», «дескриптивний» і «текст».

Розгляд цих складових, як підкреслюється у роботі, передбачає, по-перше, визначення родо-видових відношень між поняттями «музичний текст» взагалі і «автодескриптивний музичний текст» як його специфічний прояв.

По-друге, виділення поняття АДТ у музиці з необхідністю передбачає характеристику його суттєвих ознак, тобто виявлення його змісту. До останніх відносяться:

- гранично малий ступінь ентропії (в АДТ практично виключена можливість залучення випадкових текстових елементів; причиною цього є жорстка (кодова) системна організація цього тексту як повідомлення музичною мовою);
- гомоморфізм (принцип універсальної структурної подоби елементів тексту, який проявляється в їх еквівалентності та можливості вільного взаємозаміщення);

- метафоричність (принципова можливість зняття будь-яких обмежень на співіснування різних елементів на синтагматичній осі тексту);
- парадигматичність (додаткова текстова вираженість, що виникає внаслідок спільної «поліфонічної» дії музично-культурних кодів-парадигм, що діють усередині АДТ);
- інструктивність (в АДТ, як правило, переважає конструктивний аспект авторського задуму; термін “інструктивність” тут є вельми умовним бо, незважаючи на фактичну реалізацію конструктивного авторського задуму в музичній матерії, існує ідеальний, духовний вимір смислу мистецтва);
- відкрита архітектоніка та раціональне конструювання (побудова цілого за принципом використання автором «готових» блоків, «кліше» як варіантів втілення задалегідь заданої ідеї).

Таким чином, *АДТ в музиці* визначається як специфічний різновид музичного тексту, який створюється з метою опису синхронно-діахронного стану музичної мови даної епохи та авторського стилю засобами цієї ж мови, та якому притаманні всі вищевказані ознаки.

Другий підрозділ – «Музична мова як фактор формування автодескриптивного тексту» - присвячено розгляду музично-мовного аспекту АДТ, основною функцією якого є самоопис цієї мови її ж власними засобами, в аспекті сучасної лінгвістичної метатеорії, в рамках якої пропонується розглядати всю культуру як інтертекст, а науку – як вчення про гігантську комунікацію, де мистецтвознавству відводиться роль мовознавства. При цьому музична мова розуміється як універсальна структура, на якій базується текст в межах якої здійснюється специфічний процес, завдяки якому створюється АДТ і який можна позначити як «визначення ситуації».

Вирішення проблеми музичної мови і музичного синтаксису шляхом виявлення конструкцій, що становлять основу іманентно музичної логіки, якими музика опановує протягом епохи бароко, зумовлює на кінцевому етапі (за М.Лобановою – це «бароко після бароко») парадоксальний процес обґрунтування музичної семіотики своїми власними засобами. Цей етап характеризується як *передінтерпретаційний*, тобто такий, на якому під *музичною мовою* (а точніше під універсальною музично-мовною граматиною, оскільки ще передчасно говорити про сформовану музичну мову) слід розуміти систему, що сама себе пояснює в процесі автодескрипції шляхом послідовного розгортання процесу семіозису як перегуку значень тих чи інших музичних даностей, в межах якого код музичної культури бароко як система комунікативних конвенцій, виражених у наборі її парадигм (стилів, жанрів, риторичних фігур тощо) пояснюється за допомогою штучно сконструйованого коду АДТ.

Оскільки елементарною музично-мовною одиницею є *музичний знак*, під яким тут розуміється “будь-який сегмент звучання або тексту, який вирізняється з поміж інших та перебуває з ними у взаємних реляціях” (О.Козаренко), тобто

“кожний елемент у складі мовленнєвого артефакту, а також і весь артефакт в цілому” (С.Шип), то через синтез різних знаків, що приводить до єдиного семантичного результату, усередині певного АДТ фактично конструюється один зі смислових варіантів універсальної музично-мовної граматики. Це означає, що текст здобуває значення системи, а отже, стає рівним мові. Глибинний і синтетичний смисл АДТ при цьому є основним формуючим фактором його цілісності.

Таким чином, під *музичним смислом* розуміється упорядкована система взаємодіючих один з одним значень музичних знаків, що становить собою матеріально-ідеальне семіотичне утворення, втілене в розгорнутій формі (В.Медушевський) конкретного музично-мовного вираження і відтворене в мисленні сприймаючого адресата в результаті застосування ним різних видів інтелектуальної діяльності.

Під *смислом музичного знака*, у свою чергу, розуміється сума всіх контекстів, у якому цей знак зустрічається у рамках конкретного музично-мовного вираження (логічно замкнутої системи музичної матерії, яка є мінімальним дескриптивним утворенням, на рівні якого можливе виділення всіх його необхідних елементів). Мова йде фактично про внутрішньо-функціональні засади формування загального смислу, що взагалі включає не тільки суто композиційний аспект, а також його відбиття в емоційно-естетичній сфері.

Таким чином, музично-мовні граматики, що конструюються І.С.Бахом в його АДТ набувають значення універсальних операціональних моделей для побудови історичних гіпотез як відносно минулого, так і відносно майбутнього музичного мистецтва, тобто є базовими відносно універсальної теорії музики, розробку якої С.Скребков та В.Медушевський визначають як задачу музично-теоретичної науки сучасності.

У *третьому підрозділі* – «Основні логіко-смислові ознаки та елементи автодескриптивного тексту в музиці» - останній розглядається як розгорнуте судження, яке має свої структурні особливості, властиві методу логічної дескрипції як такої. Мова йде про специфічну побудову тексту, що складається з трьох елементів: терми, яка розуміється як суб'єкт судження й об'єкт дескрипції; предикатних висловів, які власне описують і пояснюють терму, тобто дескриптують її; функціональних знаків, які пов'язують елементи тексту між собою. Подібна структура, за умов постійного «круговороту» елементів АДТ, кожен з яких по черзі може виконувати всі вищезазначені логічні функції, є оптимальною для досягнення кінцевої мети створення таких текстів – глобального дискурсивного узагальнення попереднього музично-історичного досвіду у вигляді створення універсальних граматики музичної мови.

Така структурна організація музичного матеріалу зумовлює сутність методу композиторського мислення І.С.Баха, який визначається як автодескриптивний в аспекті його «технологічних» засад. У цьому відношенні сама автодескрипція (матеріальним виразом якої є сукупність АДТ, що належать до бахівської творчості) виступає як двояка логічна функція, що, з одного боку, є породжуючою по відношенню до АДТ, який завдяки чіткій дескриптивній регламентації набуває ознаки

відмежованості, визначеності, а також інші атрибути, що відрізняють його від звичайного повідомлення. З іншого боку, підкреслюється, що у реальному існуванні АДТ саме автодескриптивний метод провокує інтерпретаційні процеси, пов'язані з експериментальним пошуком одного з варіантів його смислового осягнення.

Таким чином, автодескрипція у І.С.Баха відбиває властивість будь-якої культури, у якій споконвічно діє двостій механізм множення-уніфікації мови її мистецтва.

Вищезазначене дозволяє визначити поняття *автодескрипції в музичній мові*, яка з формальної точки зору являє собою особливого типу структуру, у якій у формі ствердження або заперечення відбиті зв'язки і відношення між музичними даними, виражені через взаємодію її основних елементів (терми і предиката) і в рамках якої всі елементи перебувають не в статичному, а в динамічному рухливому стані, постійно змінюючи формули своїх відношень.

Розділ 2 «Текстологічне дослідження в системі музично-аналітичної методології» складається з трьох підрозділів, в яких з'ясовуються питання, пов'язані з сучасними тенденціями аналізу музики в аспекті існування принципово різних видів музичних текстів.

В першому підрозділі – «Задачі і функції текстологічного дослідження» – підкреслюється, що історія розвитку мистецтвознавчої думки демонструє загалом два основних напрямки вивчення музичних явищ.

Перший з них є спрямованим на барвистий опис вражень від твору мистецтва та визначення образно-психологічного механізму його впливу шляхом встановлення зв'язку між характером музики твору та мовно-виражальними засобами, використаними композитором для втілення останнього. Такий підхід до музичного об'єкту визначається як *твороцентристський*.

Другий напрямок музичного аналізу має за мету, перш за усе, визначити структуру і властивості аналізованого об'єкта за допомогою точного опису основних елементів мовно-комунікативного процесу усередині музичного тексту, використовуючи дані про історично сформовані музично-мовні коди, а також деякі відомості почерпнуті в галузі сучасної семіотики. Оскільки подібний підхід не передбачає ані обов'язкової всесторонності, ані вичерпної детальності розгляду, то головним в ньому стає новизна і цілеспрямованість, завдяки чому він наближується до наукового дослідження музичного тексту, яке апелює більш до структур свідомості сприймаючого, ніж до його почуттів та емоцій. Тому такий підхід в дисертації визначається як *текстологічний*.

При цьому доводиться, що ці підходи значною мірою зумовлені різницею між самими музичними об'єктами, що аналізуються. В роботі виділяються два типи таких об'єктів: «музичний об'єкт-твір» і «музичний об'єкт-текст». Цей розподіл, однак, є доцільним лише у дослідницькому плані і характеризує тільки провідні тенденції у побудові цілого, які можуть тяжити або до конструктивно-раціонального, або до емоційно-образного джерел.

Першому з них притаманна діалектична єдність змісту і форми, яка втілюється у відповідному образному строї і детермінованих ним композиційних рішеннях. В сприйнятті таких об'єктів домінує почуттєвість і їх змістовна сторона, як правило пов'язана з асоціативним мисленням тлумача (слухача або дослідника). Традиційним видом аналізу таких музичних об'єктів є так званий *цілісний аналіз* (Л.Мазель, В.Цуккерман), спрямований на встановлення точної і однозначної відповідності між почуттєвим характеру музики і використаними для його втілення конструктивно-виражальними засобами. Цілісний аналіз у різних його новітніх модифікаціях поки ще залишається провідним методом аналітичних досліджень, хоча його центральна категорія «*музичний зміст*» як наукове поняття досі остаточно не визначена.

На противагу музичному об'єкту-твору, у *музичному об'єкті-тексті* метою його створення і дослідження є саме конструктивно-формальна сторона, яка преважує над образно-змістовною. Тому для її визначення в даній роботі вводиться категорія *музичного смислу*, який є результатом процесу взаємодії пропозиціональних полів значень елементів, що входять до структури тексту як його складові. Зважаючи на природну абстрактність музичного смислу і пов'язану з ним можливість безлічі його інтерпретацій (їх може бути стільки, скільки дозволять пропозиціональні поля значень елементів та реляційні властивості останніх), аналіз музичного об'єкту-тексту точніше було б визначити як *сміслову текстологічне дослідження*, підкреслюючи тим самим його суцього науково-експериментальний характер і спрямованість на новизну результатів.

У *другому підрозділі* – «*Музичні об'єкти (твори і тексти) з екстенціональним та інтенціональним контекстом. Інтенціональність як характерна риса музичних текстів епохи бароко*» – інструментами смислового текстологічного дослідження обираються два різновиди музично-мовних контекстів, завдяки яким визначаються специфічні засоби вживання музично-мовних одиниць у смисловому аспекті, що формуються у різні історико-стильові періоди і закономірно обумовлюють як різновид музичного об'єкту (твір або текст), так і метод його розгляду (аналізу або дослідження).

Екстенціональний контекст, властивий музичному об'єкту-твору, базується на усталених значеннях граматико-синтаксичних одиниць музичної мови певного історико-стильового періоду, які саме в цих значеннях і використовуються композиторами. Подібні твори виникають, як правило, в епохи стабільного стану музично-мовної системи, які у музикознавстві прийнято називати епохами панування історико-стильового канону.

Отже, музичний об'єкт-твір треба розуміти, у відповідності з визначенням В.Москаленка, як «самостійну музично-інтонаційну концепцію, що розкривається в суспільному функціонуванні як художнє ціле». При цьому екстенціональний музично-мовний контекст можна вважати базовим щодо «еталонних слухових уявлень», на основі яких, у свою чергу, уможливиться потенційна безмежність інтерпретацій твору.

Музичні об'єкти з *інтенціональним контекстом*, навпаки, виникають здебільшого на перехідних етапах розвитку музичної творчості, пов'язаних з нестабільним станом музично-мовної системи, яка відрізняється плюралістичною розпливчастістю або навіть відсутністю ustalених норм. Порядок, неможливий до встановлення ззовні, компенсується в даному випадку жорсткою організацією взаємодії внутрішньо-текстових елементів, тобто їх смисловими зв'язками. Смыслородження у музичному об'єкті-тексті, таким чином, базується на послідовному розкритті іманентно-музичної сутності кожного з елементів та їх взаємосполучень, яке здійснюється шляхом послідовної демонстрації широкого спектру їх можливих контекстних значень, які далеко не завжди збігаються з традиційною системою парадигматиною останніх.

Таким чином, інтенціональний музично-мовний контекст фокусує сприйняття саме на тексті музичного об'єкту як його "репрезентуючій смисловій основі" (В.Москаленко), бо місце "еталонного слухового уявлення" тут посідає зафіксована у ньому композитором музично-інтонаційна програма. У зв'язку з цим в даному дослідженні відзначається, що існування музичних об'єктів з інтенціональним контекстом є історично обумовленим процесом пошуку шляхів модернізації музичних граматики і удосконалення мови музики як виду мистецтва. Саме такі тенденції притаманні музиці бароко і, зокрема, музиці І.С.Баха.

Оскільки історично епоха пізнього бароко характеризується відсутністю будь-якої базової парадигми, а також сталої системи норм і цінностей, то її характерною рисою є співіснування різноманітних моделей буття, що сприяє концептуальній поліфонічності і гострому відчуттю «перехідності». Саме пізнє бароко в музиці демонструє розвіт інтенціональності музично-мовних контекстів, завдяки чому, на відміну від попередніх часів, у цей історичний час досягається мета створення універсальної мови мистецтва, яка базується на іманентних закономірностях музичної логіки. Значення цього етапу в процесі музичного культурогенезу, також як і цінність інтенціонального музично-мовного контексту, що актуалізує саме внутрішньо-смисловий аспект музичного тексту, полягає в подоланні загрозливої багатомовності музичного мистецтва бароко і пов'язаних з цим кризових моментів у сфері музично-мовної риторики як універсального засобу організації цієї мови.

У *третьому підрозділі* – «*Особливості текстологічного дослідження музики І.С.Баха (І.С.Бах і його історичний час)*» - на основі різних концепцій розуміння бахівської музики і оцінках місця і ролі композитора в культурно-історичному процесі, які вже стали традиційними в сучасному бахознавстві (Т. Ліванова, М.Друскін, Н.Горюхіна), робиться висновок про збіг історико-психологічної і музично-культурної детермінант творчого процесу І.С.Баха, що, у свою чергу, зумовлює особливості текстологічного дослідження його творів. Неоднорідність музичного стилю І.С.Баха і, водночас, загальна діалектична значущість його музичної мови, на яку звертають увагу Б.Асаф'єв та Е.Курт, зумовлюють унікальне явище розповсюдження результатів дослідження індивідуальної композиторської мови і стилістики на музичне мистецтво в цілому.

Прояв автодескриптивних тенденцій в пізній період творчості І.С.Баха є закономірним з огляду на еволюцію його художнього мислення, що, як відмічає І.Барсова, не є винятком і для інших великих музикантів, мислення яких упродовж творчого шляху часто суттєво еволюціонує, прикладом тому є Л.Бетховен, Г.Малер та багато інших композиторів. Автодескрипції у І.С.Баха передували значний період вивчення й освоєння всієї конкретності і багатогранності проявів музичної мови свого часу. Так, наприклад, І.С.Бах у центральний період своєї творчості, що історично примикає до епохи динамічного розквіту музичного бароко з його багатомовністю, примхливістю і багатогранністю, фактично випробує усі можливості індивідуальної манери «говорити» мовою будь-якого жанру і стилю свого часу. З цим пов'язана широка жанрова палітра музики композитора, що майже вичерпно демонструє все жанрово-стильове різноманіття розквіту музичного бароко. До того ж, І.С.Бах освоює досвід різних національних музичних шкіл, репрезентуючи у своїй творчості не тільки поліфонічний німецький, але і блискучий італійський концертно-сонатний, витончений сюїтний французький і інші національні різновиди стилів європейського бароко.

Поступово, у міру емпіричного накопичення досвіду написання різної музики, І.С.Бах як мислячий художник приходять до думки про необхідність побудови єдиної музично-мовної системи. Це відбувається під безумовним впливом загострення напруження, пов'язаного з трансформацією відносно стабільної антиномії старої і нової парадигм бароко до нерівноважного стану конфлікту різноманітних моделей буття, які заперечують і дезавуюють одна одну і, водночас, потребують взаємодії, але ще не в змозі знайти її шляхів. Таким чином, починаючи з середини 1720-х років, коли зароджується задум створення *I m. W.kl.*, в творчості І.С.Баха окреслюється своєрідна межа. У музично-історичному процесі в цей час панує «бароко після бароко», а у свідомості митця відбувається закономірна зміна стереотипів композиторського мислення, яке здобуває рис універсалізму і тяжіє до самовираження іманентно музичними мовними засобами.

В дисертації доводиться, що метою цього дослідження є введення об'єктивних критеріїв оцінки музичних об'єктів, пов'язаних із виявленням музичного смислу, що досягається не інтуїтивно, а свідомо. Визначається, що базова ідея методу смислового текстологічного дослідження музики І.С.Баха полягає в погляді на його музичні тексти як на дескриптивні системи, ізоморфні музично-мовній свідомості, де за допомогою накладення інтерпретаційних «сіток» (У.Еко), заснованих на історично сформованих музичних кодах, виявляються нові форми і засоби музично-мовної комунікації взагалі.

У третьому розділі – «Аналіз автодескриптивних текстів як метод текстологічного дослідження» - пропонується принципово новий підхід до вивчення АДТ у музиці, де враховуються вказані особливості творчості І.С.Баха та його історичного часу. Цей розділ містить два підрозділи, в першому з яких визначаються загальні методологічні засади АДТ-аналізу, які конкретизуються у за-

пропонованій методиці проведення такого текстологічного дослідження у другому підрозділі, можливості якої ілюструються на матеріалі творів І.С.Баха.

У першому підрозділі – «*Автодескриптивний аналіз як метод смислового текстологічного дослідження автодескриптивних текстів в музиці*» – зазначається, що цей різновид смислового текстологічного дослідження базується на двох центральних категоріях – «*смысл*» і «*текст*».

Перша з них фактично являє собою кінцеву мету створення АДТ – самоопис музичної культури епохи. Під *смыслом* тут розуміється певне відношення, що утворюється зі сполучення значень декількох внутрішньо-текстових структур, що передбачає у додаток до власне смислового використання також і семантичного аспекту дослідження, пов'язаного з необхідністю встановлення первинної дихотомії позначуваного і позначаючого у системі культурних конвенцій. Ці аспекти добре узгоджуються між собою на основі текстологічного підходу, оскільки протилежний йому твороцентристський (образно-змістовний) при аналізі АДТ виявляється фактично непридатним для застосування.

Друга центральна категорія АДТ-аналізу – *текст* – передбачає, насамперед, обов'язкову закодовану риторичну організацію елементів цього синтагматичного утворення, якщо під *риторикою*, слідом за Ю.Лютманом, розуміти специфічний механізм смислопородження тексту в процесі взаємодії його внутрішніх структур. Виділення риторики як смислової основи тексту передбачає включення АДТ-аналізу у контекст загальної проблеми *музичної інтерпретації*, в рамках якої він виступає як одна з можливих наукових версій тлумачення матеріалу (тобто самого АДТ).

У другому підрозділі – «*Методика проведення автодескриптивного аналізу (етапи і принципи) та аналітичні етюди*» – викладено алгоритм цієї методики. Центральним її елементом є розробка дескриптивного «сюжету» тексту, здійснювана шляхом встановлення певних зон дескрипції, які у своїх межах збігаються з поворотними моментами термо-предикатної (*T-P*) взаємодії, пов'язаними зі змінною терми (або «загрозою» такої зміни). Цьому передують виділення та диференціація загального музично-текстового метапростору та його субпросторів, встановлення двох епістемологічних векторів (перспективного та ретроспективного), виявлення в дескриптивній структурі АДТ його функціональних знаків (функторів – *F*), розгляд синтаксичної основи тексту з точки зору його вихідних дескриптивних складових, встановлення пропозиціональних областей та окремих місцевостей значень вихідних складових АДТ на основі застосування до них музично-мовних кодів-«ключів» та інтерпретаційних «сіток», здійснення процесу смислової інтерпретації на базі дистрибутивних (почергових) приписувань значень елементів однієї області елементам іншої; ця функція АДТ-аналізу в роботі позначається як *f*.

Поняття дескриптивного сюжету певною мірою наближається до виділеного І.Барсовою поняття «інтонаційної фабули», яка теж має музично-інтонаційну сюжетність і становлення якої зумовлює саму концепцію музичного твору, відіграючи формотворчу роль. Відмінність же міститься в тому, що під інтонаційною фа-

булою розуміється “низка драматургічно пов’язаних між собою інтонаційних подій” (І.Барсова), що має відношення, насамперед, до структури образно-емоційного змісту музики, у той час як описативний сюжет демонструє внутрішньо-сміслові раціонально-конструктивні моменти розгортання власне АДТ як особливого різновиду музичного тексту.

У підсумковій частині АДТ-аналізу пропонується зробити висновок щодо сутності та мети створення проаналізованого музичного об’єкту-тексту, що в кінцевому результаті і є цілком будь-якого смислового дослідження.

Представлені у даній дисертації аналітичні етюди на матеріалі творів І.С.Баха (Прелюдії і фуг з W.Kl., “Гольдберг-варіацій”, “Музичного приношення” та “Мистецтва фуги”), по-перше, демонструють продуктивність запропонованої методики; по-друге, репрезентують можливість її гнучкого використання – від повного детального АДТ-аналізу до комплексного та інтертекстуального його різновидів.

У **Висновках** визначаються головні результати та підводяться підсумки дослідження, яке показує, що сучасна музикознавча наука, використовуючи власний досвід та досягнення інших галузей знань, зокрема, логіки, лінгвістики, естетики та семіології, дозволяє розглядати *автоописативний текст* (АДТ) як специфічне явище музичної культури.

Саме ця специфіка АДТ виявляється: по-перше, в наявності його суттєвих ознак; по-друге, в особливостях структурної побудови тексту, яка базується саме на логіці описативного судження; по-третє, в граничній інтенціональності музично-мовного контексту АДТ, що пов’язано з надзвичайною його смисловою ємністю. Ці моменти, в свою чергу, зумовлюють особливості методу *автоописативного текстового аналізу*.

Все це свідчить, що існування АДТ у музиці дійсно пов’язане з загальнокультурним розвитком, із процесами власномовного культурного самоопису. Це підтверджується фактами створення АДТ цілим рядом видатних композиторів, які в силу історичних умов опинилися на інтонаційно-стильовому “перехресті”. Так, наприклад, І.Барсова, говорячи про Восьму симфонію Г.Малера відмічає, що вона фактично є самоописом жанру симфонії як такої. Аналогічні тенденції в оперному жанрі знаходять Г.Орджонікідзе з приводу опер “Аріадна на Наксосі” та “Капричіо” Р.Штрауса (опера про оперу). В цьому смислі І.С.Бах є фундатором тієї “філософії нової музики”, про яку пише Т.Адорно. Не випадково твори А.Шенберга, А.Берга, де додекафонна техніка виключає можливість опори на попередній емоційно-слуховий музичний досвід, порівнюється Т.Адорно з “Мистецтвом фуги”.

Пафос ідеї АДТ полягає в тому, що ці музичні тексти з’являються у суперечливих, нестабільних часах розвитку музичного мистецтва, на перехідних його етапах. Але при цьому вони завжди означають пошук шляхів подолання художньо-стильової кризи на основі глибокого осмислення митцем історичного досвіду, коли серед розрізнених принципів світорозуміння відшукується єдиномірний глоба-

льний погляд на музичне мистецтво ніби від імені багатьох людей, навіть людства в цілому. Тому і в далекі від нас часи пізнього бароко, і в романтичну епоху, і зараз, у наш час, АДГ в музиці завжди є імперативом усього нового, що тільки народжується, і що неодмінно стане уособленням одвічної краси й гармонії, коли сама музична культура стабілізується, урівноважиться.

Основні положення дисертації викладено в публікаціях:

1. Художественное пространство в музыкальных стилях барокко и романтизма // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти: Зб. наук праць. – Харків: Книж.видав. “Каравела”, 1998. – Вип.2. – С. 45-48.
2. Принципи художньо-стильової еволюції в музиці: бароко та романтизм (постановка проблеми) // Київське музикознавство. – К.: КДВМУ ім. Р.М.Глієра, 2000.- Вип.3.-С.95-99.
3. Функции и качество автодескриптивного текста в позднем творчестве И.С.Баха // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти: Зб. наук праць. – Харків: Книж.видав. “Каравела”, 1999. – Вип.4. – С. 56-66.
4. Співвідношення “автор-текст” на перехідних етапах розвитку музичної культури // Музика. –2001.-№6.- С.20.
5. Про деякі особливості музичного мислення І.С.Баха (автодескриптивні тенденції пізнього періоду) // Актуальні проблеми музичного і театрального мистецтва: мистецтвознавство, педагогіка та виконавство: зб.матеріалів наук.-метод. конференції. –Вип.3.- Харків, ТОВ “Стиль”, 2001. – С.109-113.
6. Про деякі суттєві ознаки автодескриптивного тексту в музиці (на прикладі творів І.С.Баха) // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти: Зб. наук праць. – К.: Наук.світ, 2001. – Вип.7. – С. 60-66.
7. Зміст поняття автодескриптивного тексту в музиці // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти: Зб. наук праць. – К.: Наук.світ, 2002. – Вип.8. – С. 6-13.
8. Автодескрипція у музичному тексті як синтез культурогенезу і особистості митця // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти: Зб. наук праць. – К.: Наук.світ, 2002. – Вип.9. – С. 134-155.
9. Автодескриптивний текст у музиці (на прикладі творів І.С.Баха) // Теоретичні і практичні питання культурології: українське музикознавство на зламі століть: Зб. наук. ст. – Мелітополь: вид-во “Сана”, 2002.- Вип.IX.- С.105-122.
- 10.Про універсальні механізми смислопородження в музиці І.С.Баха // Освітні аспекти мистецтва та професійно-педагогічної діяльності: Зб.наук праць // Проблеми сучасного мистецтва і культури. – К.: Наук.світ, 2002.- С.43-52.
- 11.Механізм комунікації в автодескриптивних текстах І.С.Баха // Культура України: Зб.наук праць. Мистецтвознавство. Філософія.– Харків: ХДАК, 2003.- С.113-123.

Ігнатченко І.Г. АвтоDescripтивний текст у музиці та метод його дослідження в творчості І.С.Баха. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 – Музичне мистецтво. – Національна музична академія України ім.П.І.Чайковського, Міністерство культури і мистецтв України, Київ, 2003.

Дисертацію присвячено проблемі вивчення однієї з типових форм художнього тексту в музиці перехідних історико-стильових періодів, яку пропонується визначати як *автоDescripтивний текст* (скорочено – АДТ). Його специфіка полягає в результуючій репрезентативності найрізноманітніших музично-мовних елементів усього попереднього періоду в їх синхронно-діахронних зв'язках, які подаються а рiогіе як дещо безпосередньо дане та таке, що не потребує роз'ясненя. В цих текстах музично-мовний дискурс як узагальнення попереднього досвіду досягає граничної межі – дескрипції, яку неможливо ані спростувати, ані підтвердити.

Існування АДТ як особливого різновиду музичного тексту висуває потребу у розробці методу його дослідження, в якому враховувалися б новітні досягнення музично-аналітичної методології. Оскільки цей текст розглядається як об'єкт з інтенсіональним музично-мовним контекстом, то його дослідження спирається на відповідну методологічну базу, у який визначальним є смисловий аспект.

В роботі вперше запропоновано методикy аналізу автоDescripтивних текстів (АДТ-аналізу), яка репрезентує один з можливих різновидів сучасного текстологічного дослідження. Як прояв принципів конструювання АДТ в музиці в роботі розглянута епоха пізнього бароко, уособлена у творчості І.С.Баха, що показано у аналітичних етюдах.

Ключові слова: автоDescripтивний текст (АДТ), логіко-смислові ознаки АДТ, елементи АДТ (терма, предикат, функціональний знак), пізнє західно-європейське бароко в творчості І.С.Баха, музично-аналітична методологія, смислове музично-текстологічне дослідження, музичні об'єкти (твір і текст), екстенсіональний та інтенсіональний музично-мовні контексти, риторика, інтерпретація, передінтерпретаційний період, напівінтерпретація, дескриптивний сюжет, інтертекстуальний метапростір.

Ігнатченко І.Г. АвтоDescripтивный текст в музыке и метод его исследования в творчестве И.С.Баха. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата искусствоведения за специальностью 17.00.03 – Музыкальное искусство. – Национальная музыкальная академия Украины им. П.И.Чайковского, Министерство культуры и искусств Украины, Киев, 2003.

Диссертация посвящена проблеме изучения одной из типичных форм художественного текста в музыке переходных историко-стилевых периодов, определяемой как *автоDescripтивный текст* (сокращенно – АДТ). Его специфика со-

стоит в результирующей репрезентативности разнообразнейших музыкально-языковых элементов всего предшествующего периода в их синхронно-диахронных связях, которые подаются а priori как нечто непосредственно данное, не требующее разъяснений. В этих текстах музыкально-языковой дискурс как обобщение предшествующего опыта достигает предельной степени – такого качества дескрипции, которую невозможно ни опровергнуть, ни подтвердить.

Определяемые и описываемые в *первом разделе диссертации* конститутивные стороны АДТ – личностно-психологическая, логическая и текстологическая – соотносятся с составляющими самого термина АДТ, соответственно, «авто-», «дескриптивный» и «текст». Выделение понятия АДТ в музыке с необходимостью предусматривает характеристику его существенных признаков, то есть выявление его содержания. К числу последних относятся: предельно малая степень энтропии, гомоморфизм, метафоричность, парадигматичность, инструктивность, открытая архитектоника и рациональное конструирование. АДТ в музыке рассматривается как развернутое суждение, которое имеет свои структурные особенности, присущие методу логической дескрипции как таковой.

Во втором разделе диссертации, где рассматривается современное музыкально-текстологическое исследование в системе музыкально-аналитической методологии, обосновывается необходимость определения его критериев. Существование различных аналитических подходов (произведенческого и текстологического) в значительной мере обуславливается разницей между самыми изучаемыми музыкальными объектами, в связи с чем в работе выделяются «музыкальный объект-произведение» и «музыкальный объект-текст».

В отличие от музыкального объекта-произведения, в музыкальном объекте-тексте целью его создания и исследование является именно конструктивно-формальная сторона, которая превалирует над образно-содержательной. Для ее определения в данной работе вводится категория *музыкального смысла*, учитывая естественную абстрактность которого, анализ музыкального объекта-текста определяется как *смысловое текстологическое исследование*, чем подчеркивается его сугубо научно-экспериментальный характер и направленность на новизну результатов. Инструментами смыслового текстологического исследования в данной работе избираются *экстенциональный* и *интенциональный* разновидности музыкально-языковых контекстов.

Третий раздел диссертации посвящен разработке метода *автодескриптивного анализа (АДТ-анализа)*, общие принципы которого находят свое отражение в *методике проведения АДТ-анализа*, репрезентирующей одну из возможных разновидностей современного текстологического исследования. Как проявление принципов конструирования АДТ в музыке в работе рассматривается эпоха позднего барокко, олицетворяемая творчеством И.С.Баха, что демонстрируется в аналитических этюдах.

Ключевые слова: автодескриптивный текст (АДТ), логико-смысловые признаки АДТ, элементы АДТ (терма, предикат, функциональный знак), позднее за-

падноевропейское барокко в творчестве И.С.Баха, музыкально-аналитическая методология, смысловое музыкально-текстологическое исследование, музыкальные объекты (произведение и текст), экстенциональный и интенциональный музыкально-языковые контексты, риторика, интерпретация, преинтерпретационный период, полуинтерпретация, дескриптивный сюжет, интертекстуальное метапространство.

Ignatchenko I. Autodescriptive text in music and the method of its research in I.S.Bach's creative work. – Manuscript.

Thesis for a candidate's degree by specialty 17.00.03 – Art of music. – Ukrainian National P.Tchaikovsky Academy of Music, Ministry of Culture and Arts of Ukraine, Kiev, 2003.

The dissertation is dedicated to the problem of investigation of a typical art text form in music of transitional history and style periods defined as autodescriptive text (ADT, short). Its specificity consist in the resultive representation of various elements of musical language of the whole previous period in their synchronous and diachronous connections presented a priori as something ingenuously given, demanding no explanations. In these text discourse of musical language as the generalization of previous experience reaches the last extend – the description which can be neither disproved, nor confirmed.

The existence of ADT as a special kind of musical text demands to elaborate the method of its investigation where the latest achievements of music and analytic methodology should be taken into consideration. As far as this text is considered as an object with intensional musical language context, its research is rested upon the corresponding methodological base, where the substantial and semantic aspect is determinative.

For the first time this work recommend the method of autodescriptive text analysis, which represent one of the possible varieties of modern textological investigation. As an evidence of principles of ADT constructing in music the epoch of the late Baroque in I.S.Bach's creative work is considered in this work, what is shown in examples.

Key words: autodescriptive text (ADT), logic and semantics features of ADT, elements of ADT (terma, predicate, functional mark), late West-European Baroque in I.S.Bach's creative work, music and analytic methodology, substantial music and textology research, musical object (composition and text), exstentional and intensional musical language context, rhetoric, interpretation, preinterpretation period, semi-interpretation, descriptive subject, intertextual metascope.

Підписано до друку 24.09. 2003р. Формат 60×90/16.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 231.

“АВТОРЕФЕРАТ”
01034, м.Київ-34, пров. Георгіївський, 2, оф. 29.
Т. 578-04-14, 294-71-27.

АВ 56.324

ПЕРЕ

МИСТ